

Migranten nadrukkelijk aanwezig te Sluis - 1604/1605 -

door Ivan VAN HYFTE

Na lectuur van een Noord-Nederlandse historische publicatie, stelde ik verbaasd vast dat Edward VLIETINCK in zijn meesterlijk Beleg-boek (1897), merkwaardig genoeg, met geen woord rept over Oostendenaars die zich tijdens het Beleg, of na de overgave van 1604, in Sluis vestigden.

Het was de H. Pierre THOMAS uit Brugge die mijn aandacht vestigde op dit werk dat de Heemkundige Kring West-Zeeuws-Vlaanderen (1) in 2004 uitgaf onder de titel "Niemandland in Staats verband". 376 pagina's, een duidelijk Oostends tintje, voldoende reden om er in te grasduinen...

VLIETINCK had het over de uitwijking van Oostendenaars naar Veere, Middelburg en Vlissingen waar hij - zegt hijzelf - de stedelijke en kerkelijke archieven in 1888 heeft onderzocht. "...Wij haasten ons te zeggen dat wij in onze verwachtingen niet zijn teleurgesteld geweest..." (p. 312). Zo vond hij de namen van niet minder dan 34 Oostendse families die zich tussen 1586 en 1683 in Middelburg hadden gevestigd. Maar Sluis? Wat heeft Oostende daar nu mee te maken, vraagt auteur W.J. op 't HOF zich af. Deze predikant in de Nederlandse Hervormde Kerk (1947) heeft in het hoger geciteerd werk een héél diepgaande demografische studie gemaakt van de Sluise burgerbevolking na de reductie (2) in 1604 en 1605.

Ter verduidelijking, nog even de feiten op een rijtje. Eén maand vóór het einde van het driejarig Beleg (1601-1604) herovert Maurits van Nassau de belangrijkste stad in West Zeeuws Vlaanderen: op 20 augustus 1604 wordt Sluis door de Staatse troepen ingenomen. Maar de verovering van Sluis liep uit op het verlies van Oostende dat in de ogen van de Staten-Generaal een stevig steunpunt moest blijven buiten de gesloten tuin van de Republiek om alzo de oorlog buiten zijn eigen grenzen te houden. Al wie enigszins vertrouwd is met de Oostendse geschiedenis weet welke richting het is uitgegaan. In een tot puinhoop geschoten stad vond een banket plaats onder militaire overwinnaars en overwonnenen en die allebei woorden te kort hadden om elkaar de hemel in te prijzen. Het cynisme van elke barbarij! Daarop begaf de Staatse troepenmacht zich richting het noorden met in hun spoor een groot aantal protestantse burgers, die voorheen onder druk van de Spaanse successen in Vlaanderen, de wijk hadden genomen naar Oostende. Waar konden deze vluchtelingen beter terecht dan in het zojuist op de Spanjaarden veroverde Sluis. Auteur W.J. op 't Hof vat als volgt samen: "...Vanuit Oostende kwam een uiterst gekwalificeerd potentieel vrij, dat als extra voordeel kende dat het een samenhangend geheel vormde. De Oostendenaars behoefden niet eerst aan elkaar te wennen. Ze waren door een lange tijd van coöperatie samengesmeed tot een hechte eenheid..." (p. 79-80).

Lijkt het overdreven te stellen dat in Sluis zich de politieke, maatschappelijke en kerkelijke "elite" van de verdreven protestantse bevolking van Oostende had gevestigd?

Zo stelde de Staten-Generaal, amper 3 dagen na de val van Oostende, op 23 september 1604, de gewezen baljuw van deze stad, Maillaert MAERTEN aan tot baljuw van Sluis. Bij de drie eerste nieuwe samenstellingen van het Sluise stadsbestuur (1604-1605) figureren er 4 Oostendse schepenen: Gillis HORA, Nicasius KIEN, Cornelis PIJL en Jasper DIERLINCK, waarvan de eerste zelfs burgemeester wordt. Door deze Oostendse inbreng in het beleid konden de ex-Oostendenaars een aanzienlijke invloed uitoefenen op de plaatselijke politiek van het gereformeerd Zwinstadje. Of hoe allochtone bestuurders het stadsroer van autochtonen (gedeeltelijk) overnamen... Ook in het maatschappelijk bestel namen zij sleutelposities in: de baljuw, de commies en de arts waren uit Oostende afkomstig. Een Oostends griffier, Adriaen de BLOCQ, bracht het zelfs tot schepenen van het Vrije van Sluis.

Religieus waren we veel minder nadrukkelijk aanwezig: een koster, een diaken en een predikant. Deze laatste, Louis DIERICX, diende eerste in de gereformeerde gemeente van Oostende en na 1604 bezorgde de Staten-Generaal (alweer!) hem een (slechts kortstondige) standplaats in Sluis.

W.J. op 't HOF heeft een aantal schattingsmechanismen toegepast voor wat betreft de bevolking van Sluis. Hij schat het aantal Oostendse immigranten op 150 à 175, al vindt hij "het de veiligste weg om uit te gaan van zo'n 100 à 125 personen" (p. 107). Dit zou dan inhouden dat 1 op de 16 tot 20 inwoners van Sluis toen afkomstig waren van onze Vlaamse havenstad en dit waren niet alleen personen uit de bovenlaag. Het is best mogelijk dat een deel van de sociale onderlaag van de Oostendse bevolking in het West Zeeuws Vlaamse kuststadje terecht gekomen is.

Zo werden de drie à vierduizend gulden die te Oostende vlak vóór de belegering geëxcerpeerd waren voor het gasthuis, besteed aan het gasthuis te Sluis op voorwaarde dat de vluchtelingen en armen uit Oostende in Sluis toegelaten werden en als eigen ingezetenen behandeld zouden worden.

In een bijlage heeft de auteur "getracht" (er was geen bevolkingsregistratie en uiterst waardevolle bronnen zijn verloren gegaan) de Sluise burgerbevolking te reconstrueren. Hij geeft 848 namen op maar taxeert de werkelijke bevolkingsomvang in de jaren 1604-1605 op zo'n 2000 personen. Voor de V.V.F. en andere naamkundig geïnteresseerden heb ik alle 848 (met de nodige burgerlijke gegevens) geëxcerpeerd vanuit een Oostendse achtergrond. Ik heb er 51 teruggevonden: 22 mannen, 20 vrouwen en 9 kinderen. De meeste van hen hebben zich permanent in Sluis gevestigd. Dit had zo zijn redenen. Sluis was in alle opzichten een Vlaamse stad, die voor de nieuwkomers geen nieuwe bestuurlijke systemen of nieuwe maatschappelijke instellingen kende. Bovendien lag Sluis in hun oude vaderland en de hoop onder hen leefde dat heel Vlaanderen ooit eens zou bevrijd worden van Spanje en dat zij misschien terug naar hun heimat konden...

(1) Redactieadres: A.R. Bauwens, Hanzestraat 1, 4527 G.H. Aardenburg, Nederland.

(2) Historische term voor het terugbrengen onder het oorspronkelijk gezag. Na 17 jaar vreemde Spaanse overheersing viel Sluis terug onder het gezag van de Staten-Generaal

- BIJLAGE -

AERNOOTS Jasper	- ° Oostende - bakker - 1 ^e huwelijk (×1) met Jacomina CASSEYT - 2 ^e huwelijk (×2) met Catharina BASTIAENS - 3 ^e huwelijk (×3) met Elisabeth vanden BROECKE (Sluis, 23-11-1625) - begraven te Sluis, 23-03-1638.
BATAILLE Adriana	- dochter van Vincent BATAILLE en Maria COOMAN - woonplaats Oostende, vóór 1604 - × met Bertelmeus del CORNE - † vóór 29-10-1613.
BATAILLE Jacomina	- woonplaats Oostende, vóór 1604 - ×1 met Pauwels RUYSGOET - ×2 met Pieter VLAMINCK
BATAILLE Jan	- zoon van Vincent BATAILLE en Maria COOMAN - ° Oostende - × met Cornelia van NOORWEGHE (Sluis, 8-5-1611)
de BLOCQ Adriaen	- griffier te Oostende - × met Margaretha van ZUYTPENE - † vóór 1-11-1606
de BUT Josina	- 1605, Schepen van Het Vrije van Sluis - ×1 met Hubrecht de WREEDE - ×2 met Rijckaert PIETERS

CLEYNE Maria	- begraven te Vlissingen, 16-3-1634.
COLLAERT Christina	- × met Rijckaert OUTERMANS - woonplaats Oostende, vóór 1604.
COOMAN Maria	- × met Willem de ROO - woonplaats Oostende, vóór 1604 - overleden vóór 30-3-1609.
DIERICX Joos	- ×1 met Vincent BATAILLE - ×2 met Gerrit WILLEMS - ×3 met Marcus RUYN - woonplaats Oostende, vóór 1604 - † tussen 25-10-1613 en 10-4-1616.
DIERICX Louys	- kleermaker en kramer - woonplaats Oostende, vóór 1604 - × met Maria MUS - † vóór 29-11-1619 in West Indië
DIERLINCK Jasper	- ° Bergen - predikant in Oostende 1603-1604 in Koudekerke 1605-1606 - × met Anna vanden CORENHUYSE - † 1616 Koudekerke
HANTSCHOEWERKER Christina	- ° Oostende - ×1 met Elisabeth SIVANCK - ×2 met Francina MARANES (6-12-1600) - ×3 met Jacomina HERBAULT (4-9-1604) - Schepen 1605-1613
d'HAUWERS Maria	- × met Maillaert RUBBENS - ×2 met Anthonis HEYNDRICX - ×3 met Jan ENGELS - woonplaats Oostende, vóór 1604.
HERBAULT Jacomina	- ×1 met Jan de PRINCE - ×2 met Lieven van WANZEELE - woonplaats Oostende, vóór 1604 - begraven te Sluis, 16-11-1639
Van de HOFSTEDÉ Jacob	- ° Oostende - ×1 met Joos PARENT - ondertrouwd met Jasper DIERLINCK - † vóór 18-4-1628
HORA Gillis	- conducteur van commies Nicasius KIEN - woonplaats Oostende, vóór 1604 - ° Oudenaarde - controleur van de konvoeien en licenten
HUBRECHTS Cathalina	- ×1 met Anna TESSALON - ×2 met Maria HARDEWIJN - was burgemeester van Oostende (1603) en van Sluis (1605)
KIEN Maria	- × met Mattheus TESSALON - woonplaats { Oostende, vóór 1603 { Vlissingen 1603-1604 { Sluis 1605
KIEN Nicasius	- dochter van Cornelis KIEN en Maria PAUWAERT - × Cornelis PIJL - ° Oostende

- LAUWERS Jacob
 - commies van de munitie
 - Schepen in 1604; in 1605 uit Sluis vertrokken
 - ° Oostende
 - ×1 met Jacomina CALUWAERT
 - ×2 met Christina TACOEN
 - † 8-9-1642
- MAERTENS Maillaert
 - zoon van Jacob Heyndricksz. MAERTENS
 - baljuw
 - ×1 met Constance de RUSTICHI
 - ×2 met Sara de SURCK
- OUTERMANS Rijckaert
 - ° 1553/1554
 - woonplaats Oostende, vóór 1604
 - × met Maria CLEYNE
- PARENT Adriana
 - ° Stege
 - ×1 met Adriaen de GRAVE
 - ×2 met Jacob OLIVIERS
 - ondertrouwd met Cornelis PIJN
 - woonplaats Oostende, vóór 1603
- VAN PERSIJN Levina
 - woonplaats Oostende, vóór 1604
 - × met Heyndrik VOS van KELLENDONCK
- DE PRINCE Jan
 - woonplaats Oostende, vóór 1604
 - lakenkoopman
 - × Maria d'HAUWERS
- DE PRINCE Pieter
 - zoon van Jan DE PRINCE en Maria d'HAUWERS
 - ° Oostende
 - × Maria THIESE (Sluis 17-5-1628)
 - begraven te Sluis, 20-5-1636
- PIJL Cornelis
 - woonplaats Oostende, vóór 1604
 - begraven te Vlissingen 23-10-1626
 - Schepen van 1604 tot 1606
- PIJPE Jacomina
 - woonplaats Oostende, vóór 1604
 - × met Christiaen VALCKE
- DE ROO Willem
 - woonplaats Oostende, vóór 1604
 - zoon van Jan DE ROO
 - timmerman
 - ×1 met Christina COLLAERT
 - ×2 met Elisabeth WOUTERS
 - ×3 met Debora PANTEN
(huwelijkscontract Sluis 17-4-1629)
- RUBBENS Cornelis
 - zoon van Maillaert RUBBENS en Christina HANTSCHOEWERKER
 - ° Oostende
 - landstimmerman
 - ×1 Pierijne DE WOLF (Sluis, 13-9-1615)
 - ×2 Margaretha JOOS (Sluis, 17-9-1642)
 - begraven te Sluis, 10-4-1647
- RUBBENS Elisabeth
 - dochter van Maillaert RUBBENS EN Christina HANTSCHOENWERKER
 - ° Oostende
 - ×1 met Gerart BERTELS (Sluis, 13-3-1612)
 - ×2 met Jan LUBERTS (Sluis, 28-6-1617)
- RUBBENS Maria
 - dochter van Maillaert RUBBENS en Cathalina

	SCHARDAUX
	- ° Oostende, 1597/8
	- ×1 met Jan WEYTS (Sluis, 7-6-1617)
	- ×2 met Anthonis JANS (Sluis, 19-2-1623)
DE RUSTICHI Constance	- woonplaats Oostende, vóór 1604
	- × met Maillaert MAERTENS
RUYSGOET Pauwels	- zoon van Pieter RUYSGOET
	- woonplaats Oostende, vóór 1604
	- × met Jacomina BATAILLE
RUYSGOET Pieter	- ° 1533/4
	- vóór 1604, koster te Oostende
Maria ?	- vrouw van Pieter RUYSGOET
SCHARDAUX Cathalina	- ×1 met Maillaert RUBBENS
	- ×2 met Willem DE NAYER
	- woonplaats Oostende, vóór 1604
TESSALON Anna	- dochter van Mattheus TESSALON
	- woonplaats Oostende, vóór 1604
	- × met Gillis HORA
TESSALON Catharina	- dochter van Mattheus TESSALON
	- ° Oostende
	- × Andries PARENT
	- begraven te Sluis, 9-5-1642
TESSALON Maria	- dochter van Mattheus TESSALON
	- ° Oostende
	- × met Jan SARRAGON (Sluis, 1-5-1611)
	- † vóór 14-5-1626
TESSALON Mattheus	- woonplaats { vóór 1603 Oostende
	{ 1603-1604 Vlissingen
	- × Met Cathalina HUBRECHTS
	- burgemeester in Oostende
TESSALON Susanna	- dochter van Mattheus TESSALON
	- ° 1588
	- woonplaats Oostende, vóór 1603
	- × Joseph VAN BRIENEN (Sluis, 4-3-1607)
	- † 24-9-1653; begraven te Sluis
VALCKE Christiaen	- ° Oostende
	- ×1 met Jacomina PIJPE
	- ×2 met Elisabeth BOUCKE
	(huwelijkscontract Sluis, 22-7-1623)
VERBRUGGE Maria	- ° Oostende
	- × met Melchior VERBRUGGE, te Oostende
VERBRUGGE Melchior	- ×1 met Maria VERBRUGGE
	- ×2 met Johanna STEVENS
VERBRUGGE Pieter	- zoon van Melchior VERBRUGGE en Maria VERBRUGGE
	- ° Oostende, 1602
DE VLEESCHOUWER Christiaen	- ° Oostende
	- × met Magdalena JANS
	- † Sluis, vóór 5-5-1616
	- Schepen van 1607 tot 1608
VOS VAN KELLENDONCK Heyndrick	- woonplaats Oostende, vóór 1604
	- gepromoveerd arts
	- × met Levina VAN PERSIJN

	- begraven te Sluis, 19-7-1630
	- Schepen in 1614
WILSOETS Jacob (alias Beyens)	- °1568/9
	- woonplaats Oostende, vóór 1604
	- † 10-3-1631
VAN ZUYTPENE Margaretha	- woonplaats Oostende, vóór 1604
	- × Adriaen DE BLOCQ

HERINNERINGEN AAN DE EERSTE OORLOGSMAANDEN 1940 (1)

door **Raymond HOUWEN**

De eerste oorlogsmaanden van 1940 zijn ongetwijfeld een onvergetelijke periode geweest voor de vele landgenoten die destijds betrokken waren bij die vreselijke tijdspanne. Ik had op vrijdag 10 mei 1940, datum van de Duitse inval in ons land, reeds de kaap van de 18 jaar overschreden, zat in de 3de klas van de Normaalschool te Torhout, en hoopte er het volgend jaar mijn onderwijzersakte te behalen, wat trouwens zo gebeurd is.

Het schooljaar 1939-1940 boorde met horten en stoten doorheen een lange en barre winter. Tijdens de wintermaanden vroor het dat het kraakte en op de dichtgevroren vijvers van het Maria Hendrikapark werd lustig geschaatst. Toen de lieve mei aanbrak piepten de bloempjes in het gras. Ze staken hun kelkjes verwonderd op toen lange slierten studenten van het Onze-Lieve-Vrouwecollege (waarvan ik tevens oud-leerling ben en waar ik ook vele vrienden tel) traditioneel naar het kapelletje van Bredene opstapten, biddend om vrede. Het geprevel van de jongens werd evenwel overstemd door het gierend gefluit van Belgische legervliegtuigen die lustig oefenden boven de zee en de duinen. Ons vaderland scheen in veilige handen ... tot in de vroege morgen van 10 mei.

Naar dagelijkse gewoonte was de kapel van het Oostendse 0.-L.-Vrouwecollege die morgen tegen 7 uur stipt helemaal volgelopen. Hoogst abnormaal was het toen principaal René Butaye plots met zenuwachtige stap naar voren trad. Met een trillende stem kondigde hij aan dat het oorlogsmonster had toegeslagen : de Duitsers waren België binnengevallen en het college sloot voor onbepaalde tijd zijn poorten. Vooral de internen maar ook de externen waren evenwel het juichen nabij omwille van die onverwachte vakantie en het vervroegd naar-huis-toe mogen. Op hun gelaat lag een bijna blijde spanning, wat fel in tegenstelling was met het uitgestreken gezicht van de principaal. In de Torhoutse normaalschool kwam directeur Jozef Ghesquière de normalisten om 8 uur tijdens de morgenstudie melding brengen van de Duitse aanval. Er was werk op de plank. Ik vulde dadelijk mijn grote valies met mijn boeken en mijn kleren en nam in het station van Torhout de boemeltrein naar Oostende. Even vóór de middag belandde ik thuis (Van Maestrichtplein, 5) en keek in de kammervolle ogen van mijn moeder. Pas was ik thuis of mijn vader, die radio-telegrafist was op de mailboten, arriveerde vanuit Dover thuis met ander belangrijk nieuws: "In Engeland is zopas de regering Chamberlain gevallen. Er is dadelijk een nieuwe regering gevormd met de energieke Winston Churchill als premier. Er zal nu vlug een einde komen aan de schemeroorlog (drôle de guerre) aangevangen begin september 1939, want nu wordt het serieus." Profetische woorden!

DE EERSTE OORLOGSWEEK

Na de middag van 10 mei stroomden reeds gemotoriseerde eenheden van het Franse leger toe. Omstreeks 14 uur stond ik te kijken samen met vele stadsgenoten op het trottoir vóór de apotheek Beuselinck aan het kruispunt Petit Paris. We sloegen de lange colonnes legerwagens met